

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN BİR SONUCU OLARAK İKLİM GÖÇÜ

Buket ÖKTEN SİPAHİOĞLU*

Öz

İnsanlık tarihi boyunca devam etmiş ve hali hazırda devam etmekte olan göç olgusu, insanların ülke içi veya dışında çeşitli sebeplerle yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar, göç ederken esas olarak yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlamakta; bazen bu amaç ekonomik olarak daha iyi şartlara ulaşma şeklinde kendini göstermekte bazen de savaş ya da çatışma ortamından kaçma şeklinde olmaktadır. Literatürde göçle birlikte belki en çok anılan ekonomik zorluklar ve savaş/ çatışma durumları olsa da iklim değişikliğinin yol açtığı göç hareketleri göç çalışmalarında kendisine sıklıkla yer bulur hale gelmiştir. Dünya Bankası'nın öngörülerine göre 2050 yılı itibariyle iklim değişikliği sebebiyle 216 milyon kişi evlerini terk etmek zorunda kalabilecektir. Ekonomi ve Barış Enstitüsü (IEP) 'ne göre ise önümüzdeki 30 yıl içinde 1,2 milyar insan ekolojik tehditlere karşı yerlerinden edilme tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışma, küresel iklim değişikliği ile literatüre giren iklim göçünü ve çevresel faktörler sebebiyle yer değiştirmek durumunda olan insanlarla ilgili tartışmaları ele almaktadır. 2021 yılında gerçekleşen son İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP26) da ele alınarak iklim göçünün küresel bir krize sebep olmasını engelleyebilecek olası önlemler çalışmada tartışılmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın argümanı iklim değişikliğine bağlı iklim göçünü kontrol altına alma ve tehlikeli boyutlara gelmeden engelleme anlamında küresel ve ortak bir çözüm bulunamadığı, hükümetlerin ulusal çıkarlarına yönelik hareket ettikleridir. Çalışma bu kapsamda nitel araştırma yöntemlerinden literatür taramasını kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, İklim Göçü, İklim Mültecileri, Yerinden Edilme

CLIMATE MIGRATION AS A RESULT OF GLOBAL CLIMATE CHANGE

Abstract

The phenomenon of migration, which has occurred throughout the history of humanity and is still continuing, is defined as the displacement of people within or outside a country for various reasons. When people migrate, they mainly aim to improve their living conditions—sometimes to achieve better economic conditions, and sometimes

* Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, okten@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3815-6732>.

to escape from war and conflict. Although economic difficulties and war/conflict situations are associated with migration in the literature, migration movements caused as a result of climate change have been frequently studied by scholars. According to the predictions of the World Bank, by 2050, 216 million people will have to leave their homes due to climate change. In addition, the Institute for Economics and Peace (IEP) states that 1.2 billion people face the danger of displacement due to ecological threats in the next 30 years. Based on this information, this study deals with global climate change and people who have to relocate due to climate migration and environmental factors. The last Climate Change Conference held in 2021 and possible measures that can prevent climate migration from causing a global crisis were also discussed. In this context, the argument of the study is that there is no global and common solution to control climate migration due to climate change and prevent it before it reaches dangerous levels, and governments act for their national interests. In this context, literature review, one of the qualitative research methods, was employed in the study..

Keywords: *Climate Change, Climate Migration, Climate Refugees, Displacement*

Giriş

İklim değişikliği konusu uzun zamandır araştırmacılar tarafından inceleniyor olsa da değişen iklimsel faktörler sonucu ortaya çıkan iklim göçü kavramının nispeten yeni bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Son yıllarda sıklıkla artan bir tartışma konusu olan küresel iklim değişikliğine yol açan ana sebep insan faaliyetleri sonucu atmosferde artan sera gazı emisyonlarıdır. Sera gazı emisyonları, özellikle Sanayi Devrimi sonrası artmaya başlamış günümüz şartlarında ise yaşam için tehlikeli hale gelmiştir. İklim göçü ise, yerküre üzerinde olan çevresel ve ekolojik değişiklikler sonucu insanların başta gıda ve barınma ihtiyaçları olmak üzere ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını da daha uygun koşullarda karşılamak üzere yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. İklim göçünün temel sebepleri arasında ise içilebilir temiz suya erişim, temiz gıdaya erişim, salgın hastalıkların artması ve iklim kaynaklı hava olaylarının yaşamı zorlaştırmasıdır.

İklim değişikliği ile bağlantılı göç hakkındaki kavramsal çerçeve tartışmalı durumdadır. Öyle ki, iklim değişikliği ve bu değişikliğinin dünyayı olumsuz şekilde etkilediği konusunda araştırmacılar hem fikir durumdadır. Ancak göç terminolojisinde de yaşanan çeşitli kavramsal tartışmalarda (mülteci, göçmen, sığınmacı, geçici koruma kapsamı, yerlerinden edilen kişilerin kapsamının karıştırılması örneğinde olduğu gibi) tecrübe edildiği üzere iklim sebebiyle yer değiştiren kişileri de hukuki veya resmi olarak tek bir şekilde isimlendirmek mümkün değildir. İklim ve çevresel faktörler sebebiyle göç eden kişilerle ilgili literatüre katkıda bulunan araştırmacılar ve konuyla ilgili kişiler, tercihe göre bu kişileri çevresel mülteciler, iklim mültecileri veya iklim göçmenleri olarak adlandırmışlardır. Burada altı çizilmesi gereken bir nokta da sadece ülkelerinden ayrılıp başka bir ülkeye göç eden kişiler değil ülke içinde göç eden kişilerin de yine iklim göçmenleri başlığı altında sayılmasıdır. Ayrıca, çevresel faktörlerle yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalanların ne kadarının iklim değişikliği yüzünden göç

ettiğini tam olarak tahmin etmek zordur. Çünkü kişilerin afet, iklim değişikliği, öngörülen çevresel etki faktörlerinden herhangi birisinin motivasyonu ile göç edebilmektedirler (McLeman, 2019). Öyle ki, akademik literatürde iklim değişikliği ve insan göçü arasındaki bağlantılar hakkında devam eden önemli bir tartışma vardır. Bazı araştırmacılar iklim değişikliğinin doğrudan insanların hareket etmesine neden olduğuna şiddetle inanırken, diğerleri iklim değişikliğinin insanların göç kararlarındaki bağlamsal faktörlerden sadece biri olduğunu savunmaktadırlar (Laczko ve Aghazarm, 2009).

Doğal afetler, ekili alanların azalması ya da verimsizleşmesi, buzulların eriyerek deniz seviyesini yükseltmesi gibi sebeplerle yerleşim alanlarının yaşanılmaz hale gelmesi durumu 1990'lı yılların sonu, 2000'li yılların başından itibaren daha fazla tartışılan bir meseledir. Bu sebeple de iklim göçünün literatürde çok da eski bir kavram olmadığını ifade etmek mümkündür. İklim değişikliğinin küresel bir sorun olmasının nedeni birçok farklı açılardan dünya üzerindeki çeşitli devletler ve insanları aynı anda ilgilendirmesidir. Bu hali ile iklim değişikliği konusu coğrafya, uluslararası ilişkiler ve hukuk birçok farklı disiplini de ilgilendirir hale gelmiştir (Bilben, 2019: 337). Konunun çevresel, hukuki, güvenlik, insan hakları ve uyum konusu göz ardı edilmemesi gereken faktörlerden birkaçıdır. İklim değişikliği ile ilgili olarak milletlerarası anlaşmalar ve ulusal yasal düzenlemeler hayata geçiriliyor olsa da bunlar hala yeterli seviyede değildir. Bununla birlikte, iklim değişiklikleri sebebiyle ülkelerinden ayrılan veya ülkeleri sınırları için yer değiştirmek durumunda kalan insanlar için hukuki düzenlemeler henüz hayata geçirilmemiştir.

Bu çalışma kapsamında küresel iklim değişikliğinin doğal bir sonucu olan ve son yıllarda devlet politikalarında güvenlik, uyum, ekonomik önlemler ve kalkınma yardımları gibi tartışmalarla kendisini gösteren iklim göçü konusu ele alınacaktır. Doğal afet ve iklim değişikliğinin etkileri ile şekillenen çeşitli çevresel sorunlar nedeniyle yaşadıkları yerleri terk etmek durumunda olan insanları ifade eden ve literatüre iklim mülteciliği olarak geçen kavram çeşitli yönleriyle incelenecektir. Çalışmada ayrıca, iklim göçü ile ilgili güncel sayısal veriler sunulurken günümüzde iklim göçünün boyutu değerlendirilecektir. Çalışma kapsamında iklim sebepli oluşan göçmenlik kavramını farklı şekilde kullanan araştırmacılara da yer verilecektir. Çalışma ayrıca iklim değişikliği kapsamındaki uluslararası düzenlemelere de yer vermektedir. Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümü iklim değişikliği konusunu incelerken, ikinci bölümü iklim mülteciliği-iklim göçü kavramsal çerçevesi ve örneklerle ele alacaktır. İklim göçünün muhtemel etkilerine dair öngörülerini içeren üçüncü bölümü takiben son bölümde ise iklim göçünü iyi şekilde yönetmek için uluslararası ve ulus ötesi düzeyde alınabilecek önlemlere yer verilmektedir. Çalışmanın ana argümanı iklim değişikliği ve bundan kaynaklı iklim göçünü kontrol etme ve istenmeyen yer değiştirmelerini kontrol altına almak için küresel bir çözüm bulmaktan uzak

olunduğudur. Ülkeler bu konuda daha ziyade ulusal çıkarlarına göre davranmaktadır.

1. İKLİM DEĐİŐİŐLİĐİ

İklim değişikliği konusunun gündeme gelmesi 1960'li yıllara tekabül etmektedir. Olası etkiler hakkında çalıŐmalar bu yıllarda baŐlasa da 1980'li yıllar konunun daha fazla gündeme gelmeye baŐladıđı dönemdir. İklim değişikliği konusundaki tartiŐmalar, akademi içinde ve dışında yer alan çok çeşitli aktörleri birbirine bağlamaktadır. Doğa bilimciler, sosyal bilimciler, kamu kurumları ve hükümetler, sivil toplum kuruluşları (STK) ve uluslararası kuruluşlar, iklim değişikliği ve göç arasındaki bağlantılara ilişkin tartiŐmaları yayınlamakta ve bu tartiŐmalara katkıda bulunmaktadır. Sosyal bilimler geçmiŐine sahip göç araŐtırmacıları, göç kararlarının ve insan hareketliliğinin karmaŐıklıđının altını çizen bir bakış açısı sağlamaktadır (Klepp, 2017). İklim değişikliğinin dünya üzerinde canlı yaşamını birçok farklı açılardan etkilediği bilinmektedir. Tarımsal üretim anlamında ise gelişmiş ülkelerde geçimini tarım ile sağlayan 2,5 milyar insan olduğu göz önüne alınarak iklim değişikliğinin ne kadar büyük bir alanı ve insan topluluğunun etkileneceği anlaŐılabilir. Ayrıca tarımsal faaliyetler sonucunda meydana gelen CO₂ (Karbon dioksit), CH₄ (Metan) ve N₂O (Azot Protoksit) gibi atmosferin doğal yapısının bir parçası olan sera gazları küresel ısınmaya yol açan etmenlerdendir (Akalin, 2014). Bu hali ile tarımsal üretimin hem iklim değişikliğinin bir sebebi hem de etkilenecek alanlardan birisi olduğunu söylemek mümkündür. Gülçubuk ve Parça'ya (2020: 68) göre doğal olarak üretilen bu sera gazları, atmosfere zararlı olmayıp atmosferden dünyaya uzaklaŐan bir kısım ısının tutulmasına ve dünyada hayatın sürdürülmesine imkân sağlamaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği ereve Sözleşmesi küresel iklim değişikliğini karŐılaŐtırabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileŐimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik olarak tanımlamaktadır. İklim değişikliğinin sosyal ve ekonomik etkilerinin boyutu ise azımsanmayacak Şekildedir. Öyle ki iklim değişikliğinin etkileri arttıķça, milyonlarca savunmasız insan aşırı olaylar, sağlık etkileri, gıda, su ve geçim güvenliği, göç ve zorla yerinden edilme, kültürel kimlik kaybı, adalete erişim ve diğer ilgili riskler açısından orantısız zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Social Dimensions of Climate Change, Worldbank). İklim göçünün sebeplerini Şu Şekilde sıralamak mümkündür (Güngörmüş, 2021):

- “AŞırı hava ve sıcaklık deđiŐimleri
- Şiddetli kuraklık
- Tarımda verimin hızla düşmesi
- İçilebilir su kaynaklarının azalması ve yok olması
- Salgın hastalıkların artması
- Deniz suları seviyesinde meydana gelen yükselmeler

- Yaşam alanlarının ve tarıma elverişli alanların sular altında kalması
- Şiddetli sel, kasırga, hortum olaylarının sıklaşması.”

İklim değişikliği nedeniyle tüm dünya üzerinde meydana gelen göç hareketliliği yeni bir boyut kazanacaktır. Gerçekleşeceğine kesin gözüyle bakılan iklim göçü neticesinde aşağı yukarı ne kadar insanın yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalacaklarına dair tahminler mevcuttur. Dünya Bankası'nın 2021 yılında yayımlanan raporu, iklim değişikliğinin 216 milyondan fazla insanı 2050 yılına kadar “iklim göçmenlerine” dönüştürerek bu kişilerin gıda yetersizliğinden, su kıtlığından ve deniz seviyesinin yükselmesinden kaçacaklarını belirtmektedir. Bu nüfus değişiminin çoğu, gelişmekte olan dünya nüfusunun %55'ini temsil eden üç “sıcak nokta” olan Sahra altı Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika'da gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Voegele, 2017).

IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli) Değişen Bir İklimde Okyanus ve Kriyosfer Hakkında Özel Raporu'na (Special Report on the Ocean and Cryosphere in the Changing Climate) göre, insan faaliyetleri permafrost, kar, buzulların erimesi gibi sıcak iklimsel etki faktörlerinde (*climatic impact-drivers*) artış ve buz tabakalarındaki sorunlardan mesuldür. Bu nedenle küresel ısınmayı 2°C'nin altında tutmak kapsamlı politika ve çabaları gerektirmektedir. Eriyen buzullarla birlikte yükselen deniz seviyeleri sel baskınlarına sebep olabilecektir; bu durumun insanların sağlığı ve günlük yaşamı üzerinde etkileri de kaçınılmazdır. İklim değişikliğinin aşırı yağışları artırması da sel baskınları ile sonuçlanmaktadır. 2019 yılının yazında özellikle de bilim insanlarının doğrudan iklim değişikliği ile ilgili olduğu Belçika ve Almanya Avrupa ağır ve benzeri görülmemiş sel baskınlarına tanık olmuştur (World Meteorological Organization, 2021). Belçika'da ve Almanya'da bu iklim olayları 220 kişinin hayatına mal olmuş ve 2300'den fazla kişi göç etmiştir. Mumbai, Jakarta, Shangay, New York ve Venedik yükselen deniz seviyesinden dolayı ciddi tehdit altında bulunmaktadır (Apap ve Revel, 2021).

2. İKLİM GÖÇMENLERİ-İKLİM MÜLTECİLERİ:

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İklim göçmenleri ve iklim göçmenlerinin literatürdeki ve günlük kullanımdaki tanımlarının yanı sıra hukuki olarak da kavramsal çerçevesinin altını çizmekte fayda vardır. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci tanımı şu şekildedir:

“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen

veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs”(what is a refugee, unhrc.org).

Mültecilerin hukuki statüsünü ifade eden bu düzenleme günümüz şartlarında çeşitli sebeplerle ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan insanların çoğunu kapsamamaktadır. Bu kişiler için uluslararası çerçevede bir düzenleme henüz getirilmemiştir. Bir başka deyişle, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde adı geçen zulüm kelimesinin çevresel faktörleri de kapsayıp kapsamadığı kesinlik taşımadığı için bu kişilerin sığınmacı statüsüne girip uluslararası koruma kapsamında alınmaları konusunda ise ortak bir politika düzenlenememiş durumdadır (Dalkıran, 2020). Paris Anlaşması’nın girişinde (The Paris Agreement, United Nations) ilk defa resmi olarak bir uluslararası metinde çevresel sebeplerle göç eden kişilerden bahsedilmiştir. 2016 yılında ilan edilen New York Deklerasyonu ve Paris Anlaşması’nda şu şekilde bahsetmektedir: İnsanlık en eski tarihinden beri hareket halindedir. Bu hareket sırasında insanların motivasyonu bazen yeni yerler keşfetmek ve daha iyi ekonomik şartlar altında yaşamak iken, bazıları ise savaş, çatışma, insan hakları ihlalleri, yoksulluk, gıda güvensizliği ve terörizmden kaçmaktadır. Bazı insanlar ise çevresel olumsuz koşullara (bazıları iklim değişikliğinden kaynaklanmak üzere), iklim değişikliğiyle baş etmeye çalışmakta veya pes ederek yaşayacak başka yerler aramaktadır. Sonuç olarak dünya genelinde birçok kişi bu ve benzeri sebeplerden dolayı evlerinden uzakta yaşamak durumundadır.

Erozyon, çölleşme, ormansızlaşma, hava ve su kirliliği, su baskını gibi çevresel değişikliklerin, seller volkanlar, toprak kaymaları ve depremler gibi doğal felaketlerin ve sanayi kazaları, radyoaktivite gibi insan kaynaklı felaketlerin yerinden ettiği insanlar “çevresel mülteciler” (environmental refugees) olarak tanımlanmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 46). Bu kavramı ilk ortaya atan kişi, 1976’da Profesör Lester Brown olmuştur (Corpus, 2021). Tanım olarak ise Brown, çevresel değişim yüzünden kendi iyilikleri ve yaşam kaliteleri açısından evlerini terk etmek zorunda kalan kişiler ifadesini kullanmıştır. Terimin bu ilk kullanıldığı dönemde bile, kişilerin acil olarak göç etmelerine sebep olmayabileceği ancak mutlaka çevresel etkenlerle yaşam kalitelerinin düştüğü ve zor bir durum içinde olduklarının göstergesi olduğu ifade edilmiştir (Corpus, 2021).

Terimin akademik ve günlük tartışmalara girmesi ve daha yaygın kullanımı ise BM Çevre Programı’ndan Essam El-Hinnawi tarafından sağlanmıştır. El-Hinnawi (1985: 4), gönüllü olarak veya mecburiyetten, geçici veya kalıcı olarak, yaşadıkları bölgeyi terk edip kendileri için daha uygun yaşam koşulları arayan insanların çevresel mülteciler olarak adlandırıldıklarını ifade etmiştir. Buna göre çevresel mülteciler yaşadıkları bölgede doğal veya insan kaynaklı çevresel bozulma oluşmuş ve yaşam koşulları ciddi biçimde etkilenmiştir. El-Hinnawi burada ifade edilen çevresel hasarın ise ekosistemde insan yaşamı için uygun olmayan herhangi bir fiziksel, kimyasal ve/ya biyolojik değişiklik olduğunu belirtmiştir. El-Hinnawi’nin çevresel mülteciler kullanımının yanı sıra literatürde farklı

araştırmacılar iklim değişikliği veya çevresel sebeplerle yaşadıkları bölgeden ayrılmak durumunda kalan insanlar için iklim mültecileri veya iklim göçmenleri ifadelerini de kullanmaktadır. Ekşi (2016), Ziya (2012) ve Ahmed (2018) iklim mültecileri ifadesini kullanırken, Naik (2009) çevresel göçmenler ifadesini, Castles ve Miller (2008), Sipahi ve Tekin (2016) ve Brown (1976) ve Myers (1997) ise Hinnawi (1985) ile aynı şekilde çevresel mülteciler ifadesini kullanmaktadır. Gemenne (2015) gibi bazı araştırmacılar ise hem çevresel mülteciler hem de iklim mültecileri ifadesini kullanmaktadır.

Mc Eldowney ve Duralet'e (2021: 544) göre birçok ülke tarafından itiraz edilen mülteci statüsüne, iklim değişikliğinin varlığına karmaşıklık yaratabileceği sebebiyle karşı çıkmaktadır. Mülteciler ve iklim değişikliği arasında bağlantı kurmanın verimsiz olduğu düşünülse de "çevresel/iklimsel olarak yerinden edilmiş kişi" gibi alternatif terminolojiler ise uygunsuz olabilmektedir. Çevre göçmeni yaygın olarak kullanılmaktadır ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin kapsamı dışında kalmaktadır. Ahmed (2018)'e göre ise iklim değişikliği gerçekse iklim mültecileri de gerçektir ve iklim değişikliklerine maruz kalmanın ülkeler için belirli neden ve sonuçları bulunmaktadır. Bir başka araştırmacı Myers (1997) ise çevresel mültecileri kuraklık, toprak erozyonu, çölleşme, ormansızlaşma ve diğer çevre sorunları nedeniyle artık kendi topraklarında güvenli bir geçim kaynağı olamayan insanları ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Bu kişilerin hepsi ülkeleri dışına çıkmamakta, ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmaktadır. Bu kişilerin bir başka özelliği ise göç ettikleri bölgelerde çoğunluk olarak kalıcı yerleşmeleridir.

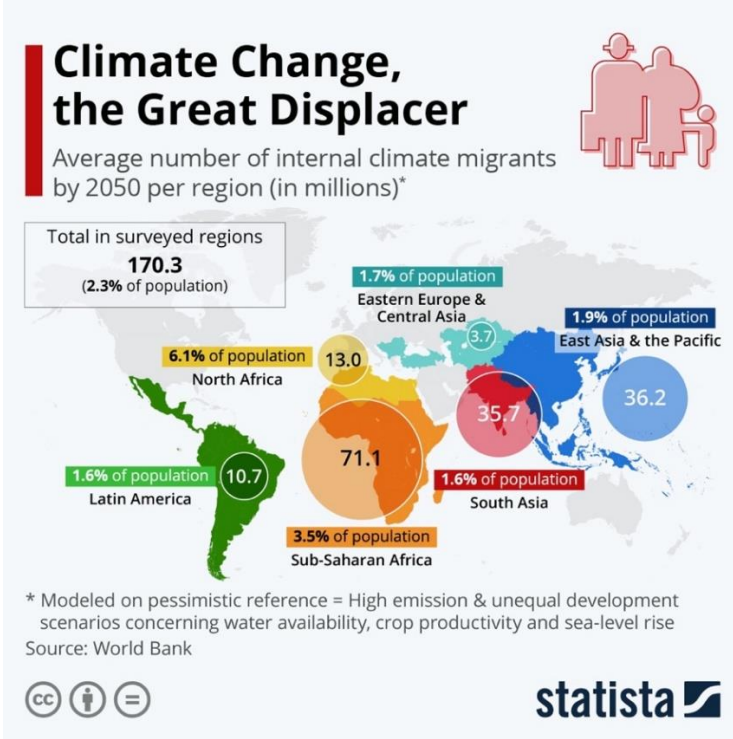
Uluslararası Göç Örgütü'ne göre "çevresel göçmenler, yaşamlarını veya yaşam koşullarını olumsuz etkileyen çevredeki ani veya aşamalı değişiklikler nedeniyle, geçici veya kalıcı olarak kendi sınırları içinde veya yurt dışında yaşadıkları evlerini terk etmek zorunda kalan veya ayrılmayı tercih eden kişi veya kişi gruplarıdır (Definitional issues, www.iom.int). Kavramsal olarak benzeri anlama gelen "iklim mültecileri", "iklim göçmenleri", "çevre göçmenleri" gibi terimler de kullanılabilir (Gümüş Boyacı, 2021: 46). Bu şekilde anılmalarına rağmen çevresel faktörler ve olumsuzluklar sebebiyle yaşadıkları ülkeleri/ bölgeleri terk etmek zorunda kalan kişiler 1951 Cenevre Konvansiyonu'na göre mülteci statüsünde sayılmamaktadırlar. Bu kişilere devletten devlete farklılık göstermekle beraber tamamlayıcı koruma veya geçici koruma sağlanmaktadır. İnsani korumanın çerçevesi tam olarak çizilmediği ve devletlerin kanunlarında iklim göçü ile ilgili tam kapsamlı düzenlemeler olmadığından bu uluslararası korumanın kapsamı da değişkenlik göstermektedir (Ekşi, 2016: 10).

Kanlı ve Başköy'e (2018: 29) göre dünyanın ilk iklim mültecileri Tuvalu halkıdır. Buzulların erimesinin etkisiyle deniz seviyesi yükselerek bu bölgedeki halkın yaşamı zorlaşmış ve Yeni Zelanda ile Avustralya'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum her ne kadar iklim kaynaklı göçlerin daha az gelişmiş bölgelerde olduğu düşünülse de coğrafi olarak çevresel faktörlerden çok fazla etkilenen Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak

üzere birçok gelişmiş ülke vatandaşı da deprem, sel, kasırğa gibi iklim değişikliği sürecinde şiddetlenen doğa olayları sonucu iklim mültecisi haline gelebilmektedir.

İklim mültecisi olduğunu iddia eden Kiribati Cumhuriyeti vatandaşı Iona Teitiota'nın Yeni Zelanda'ya yaptığı başvuru, iklim mülteciliği ve ilgili hukuki kavramlar açısından emsal bir nitelik taşımaktadır. 2007 yılında eşi ile Kiribati Cumhuriyeti'nden Yeni Zelanda'ya gelen ve burada üç çocuk sahibi olan Teitoita'nın oturma izin süresi 2010 yılında dolmuştur. Buna rağmen memleketi olan Kiribati'ye dönmeyerek iklim değişikliğinin yansımaları ve deniz seviyesinin yükselmesini kendisini göç etmeye mecbur bıraktığını öne sürerek mülteci statüsü için Yeni Zelanda'ya başvurmuştur. Ancak BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) göre sadece afet ya da iklim değişikliğinin etkileri sebebiyle başka ülkelere göç edenler uluslararası hukuka göre mülteci sayılmadığından, Teitoita'nın başvurusu kabul edilmemiştir (Akbay, 2021: 226-227). Bunun üzerine Teitiota daha sonra Yeni Zelanda Yüksek Mahkemesine son karar mercii olarak başvurmuş ve bu başvurusu da Yüksek Mahkeme tarafından reddedilmiştir ve dava süreci de böylece kapanmıştır. BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nde korunan yaşam hakkını ihlal ettiği iddiasıyla sınır dışı edilen Teitiota, BM İnsan Hakları Komitesi'ne Yeni Zelanda'nın bu kararı ile BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nde korunan yaşam hakkını ihlal ettiği iddiasıyla şikâyette bulunmuştur (Gümüş Boyacı, 2021: 54). Teitiota bu şikâyet başvurusunda gerekçe olarak Kibirati Cumhuriyeti'ndeki yaşam koşullarının çevresel faktörler ile ne kadar olumsuz hale geldiğini detaylı şekilde izah etmiştir. Buna rağmen Komite, Teitoita'nın savunmasız durumda olmadığına kanaat getirerek başvurusunu olumlu sonuçlandırmaya da iklim değişikliği sebebiyle evlerinden ayrılan insanların gelecekteki durumlarına dair emsal niteliğinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu kapsamda, önümüzdeki yıllarda iklim değişikliğine bağlı göçlerle ilgili uluslararası hukukta düzenlemelerin artacağı öngörülebilir.

Şekil 1'de Dünya Bankası'nın 2050 öngörülerıyla ilgili sayısal veriler bulunmaktadır. Buna göre 170 milyon insan 2050 yılına kadar iç göçe maruz kalacaktır. Bu göç dalgalarından en çok Sahra Altı Afrika bölgesi etkilenecektir. Bugün dünyanın en savunmasız bölgelerinde gözlemlenebilen yavaş başlangıçlı iklim değişikliği nedeniyle yaklaşık 71 milyon insan Afrika alt bölgesinin sınırlarında göç etmek zorunda kalacaktır. Örneğin, fırtınalar ve seller yani çevresel faktörler 2020'de Güney Asya, Doğu Asya ve Pasifik'te yaklaşık 21 milyon insanı yerinden etmişken, Batı Afrika'da Sahra Altı Afrika'nın birçok ülkesinde yağmurla beslenen tarıma ve kıyı erozyonuna bağlı olarak yükselen sıcaklıklar ölümlere yol açmaktadır (Zandt, 2021).

Şekil 1: İklim Değişikliği Büyük Yer Değiştirici. 2050 Yılına Kadar Tahmin Edilen İç Göç Rakamları (2021, Dünya Bankası)

Karagöz'e (2021: 47-48) göre İklim değişikliği Dünyadaki her insanın yaşamını ayırım gözetmeksizin etkilemektedir. Ancak ülkelerin coğrafi konumlarına göre bu etkilerin yoğunluğu değişirken, ekonomik durum bu etkilerle nasıl başa çıktıklarını etkilemektedir. Ada ülkeleri iklim değişikliğinden ilk etapta etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır. İklim değişikliğinin nedenleri ve sonuçları çok çeşitlidir ve düşük gelirli ülkelerde iklim değişikliğine en az katkıda bulunanlar, etkilerine karşı en savunmasızdır. Devletlerin doğal afetlerle mücadele ve vatandaşlarını koruma konusunda hassasiyet göstermemesi, bu ülkelerin vatandaşlarını zor durumda bırakmaktadır. Bir süre sonra, bu ülkelerin insanları doğal afetlerden sağ çıkabilmek için bir yer değiştirme süreci ile karşı karşıya kalmaktadır. Yer değiştirme süreci, hayatta kalmak için yeterli değilse, başka bir ülkeye göç ile sonuçlanacaktır. Memleketinin yetersiz ekonomik koşulları ve afetlerin kişisel mallar üzerindeki yıkıcı gücü hem göç hem de yer değiştirme sürecinde vatandaşları maddi yardıma muhtaç bırakmaktadır. Bu duruma örnek olarak Ada Devletleri'nin afetlere bağlı kayıp ve zararlar için gelişmiş ülkelere talep ettikleri fon gösterilebilir. BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi, orta ve düşük gelirli ülkelerin aşırı hava olaylarına bağlı oluşan hasarlarının sadece %7,5'ini karşılamıştır (İklimhaber, 2022).

3. İKLİM GÖÇÜNÜN MUHTEMEL ETKİLERİ VE COP26 (TARAFLAR KONFERANSI)

İklim göçünün en önemli etkisi şüphesiz dengesiz yerleşim bölgeleri oluşturması olacaktır. Kontrolsüz ve dengesiz göçte yaşanılan sorunlar olan gıda güvenliği, temiz suya erişim, eğitim sağlık ve barınma yetersizliği, işsizliğin artması ve güvenlik sorunlarını da beraberinde getirecektir. Su seviyelerinin artması bir nevi dünya haritasının değişmesi ve bazı yerleşim bölgelerinin haritadan silinmesine de sebep olacaktır (McAdam, 2009: 582). Enerji sektörünün de hidroelektrik santrallerine bağlı olan ülkelerin su kıtlığından etkilenmeleriyle birlikte enerji üretimleri azalacaktır. Kaliforniya’da yapılan bir araştırmada 4°C bir sıcaklık artışının akarsu akış hızını yaklaşık olarak %28 civarında azaltacağı, buna bağlı olarak da enerji üretiminin yaklaşık olarak %30 azalacağı ortaya konulmuştur (Demirci, 2019: 6-7). Amerika kıtası örneğinden devam edilecek olursa iklim değişikliği ile çok da uzak olmayan bir gelecekte ABD'nin bir bölümünün neredeyse yaşanmaz hale gelebileceği öngörülmektedir (Climate Change Impacts in Latin America, 2021). Küresel ısınmayla birlikte güney kesimlerde yaşayan insanların yer değiştirme hızı artacaktır. Örneğin, Güney Carolina'dan Alabama'ya, Teksas'tan Güney Kaliforniya'ya göç akışları gerçekleşecek ve insanlar daha iyi bir ekonomi ve daha ılıman bir çevre arayışı içinde kuzeye doğru hareket edecektir. Güney kesimlerde yerlerde tek başına sıcaklık artışı, 100 bin kişiden 80'inin ölümüne sebep olacaktır. Bu arada etkilenen insanlar enerji için %20 daha fazla ödeyecek ve mahsullerin verimi yarı yarıya düşecektir. Bu durum ise gıda temininde sorunlara ve gıda yetersizliğine/kıtlığa yol açacaktır (Lustgarten, 2020). Pasifik Adaları'nda ise yıllık 12 mm olarak ölçülen deniz seviyesi yükselmesi sonucunda Batı Pasifik'te sekiz ada zaten sular altında kalmıştır. İki ada ise hali hazırda sular altında kalma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Gelecek öngörülerini ise 2100 yılında 48 adamın yükselen okyanus seviyesine yenik düşeceğini göstermektedir (Podesta, 2019: 2).

Göçün doğası gereği, iklim göçüne dair tam rakamları bilmek veya tahmin etmek zordur. Gelecekteki iklim göçmenlerin tahminleri birçok faktöre göre değişmektedir. Değişen iklim koşulları nedeniyle yerinden edilmiş kişilere dair sayısal veriler, uluslararası kuruluşlardan koordineli bulgu ve rakamlarla desteklenmektedir. Örneğin, BM'nin ortak raporunun bulguları ve önde gelen uluslararası yerinden edilme ve mülteci örgütleri, yalnızca 2008'de iklimle ilgili, ani başlangıçlı doğal afetler 20 milyondan fazla insanı yerinden ettiğini göstermektedir. Bu sayılar, artan sıklık ile göç eden kişilerin sayısının artacağını göstermektedir (Burkett, 2012: 719).

İklim değişikliğinin yol açtığı göçün etki noktalarından birisi de güvenlik meselesidir. Sadece iklim sebepli göçlerde değil; ekonomik ve güvenlik gibi sebeplerle olan göçlerde de yaşanılan bir durum olarak göç edilen ülkelerin vatandaşları tarafından, ülkelerine gelen göçmenlerle birlikte ekonomi, gıda ve su kaynakları, eğitim ve sağlık sektörlerinde rekabet artacağı ve kendi paylarına düşen miktarın azalacağı algısıyla çatışma ortamı

oluşabilmektedir. Bu durum bir anlamda güvenlik kavramının devlet merkezlilikten birey merkezliliğe değişmesi ve ayrıca iklim değişikliği ile yeni tehditlerin de ortaya çıkmasıyla küresel iklim değişikliği, güvenlikleştirme sürecine dahil sayılmıştır (Vural, 2018: 70).

Martin (2010: 397)'e göre iklim değişikliğinin neden olduğu bu göçler, düzenli bir göçten, mevcut sığınma sistemleri üzerindeki baskılara, etkilenen belirli göçmenleri korumaya kadar uzanan, uluslararası sistem için yeni zorluklar gibidir. Yine de iklim değişikliği göçüyle ilgili yasal ve normatif çerçeve kurumsal rol ve sorumluluklar yeterince gelişmemiştir.

2021'de 26.sı düzenlenen Taraflar Konferansı'ndan (COP26) önce 2015 Paris İklim Anlaşması'nda ülkelerin yeni ve daha güçlü emisyon azaltma taahhütleri yapmak zorunda olduğu belirtiliyordu. Spesifik olarak, bu taahhütlerin, sanayi öncesi dönemden bu yana ortalama küresel sıcaklıktaki artışı 2°C'de tutmak ve mümkünse 1,5°C ile sınırlamak amaçlanıyordu. Hem bu hedefler hem de bu tür taahhütlerde bulunma gerekliliği belirlendi. Paris İklim Konferansı'ndan 5 yıl sonra yani 2020 tarihinde toplanmak üzere anlaşılan taraflar, Covid 19 pandemisi sebebiyle 1 yıl gecikmeli olarak 2021 yılında toplanmışlardır. Taraflar Konferansı 1995'ten beri düzenli olarak toplanmaktadır. Paris öncesinde de sonrasında da COP süreci devam etmiş; yalnızca pandemi nedeniyle bir yıl ertelenmiştir. COP26, Paris Anlaşması Taraflar Toplantısı'nın da üçüncüsüne ev sahipliği yapmıştır. Konferans, 31 Ekim- 12 Kasım 2021 tarihleri arasında küresel ısınma ve sera gazı salınım oranlarını azaltma amacıyla 197 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. COP26'da yapılması beklenenler ve taahhüt edilenler ise birçok ülke için gerçekleştirilmesi çok zor durumdadır. Paris İklim Anlaşması, ülkelerin emisyonlarını ne kadar azaltmaları gerektiği konusunda ne bir müzakereye ihtiyaç duymakta ne de gerçekten izin vermektedir. Kararları başkalarıyla müzakere edilmez ve uluslararası hukukta yasal olarak bağlayıcı değildirler (Jacobs, 2022: 271). Paris Anlaşması, Kyoto Protokolü'nün aksine devletlere azaltım hedefi koymamakta, devletlerin kendi iradeleriyle ortaya koydukları azaltım hedefini kabul etmektedir. Anlaşma olması nedeniyle yasal bağlayıcılığı söz konusu; fakat bu bağlayıcılığı sağlayacak ayrıntılı düzenlemeler eksiktir. Kaya'ya (2020: 183) göre Paris Anlaşması Tüm ülkeler için aynı temel yükümlülükleri belirlerken bir ülkenin koşullarındaki ve kapasitelerindeki değişiklikleri dikkate alan ve rejimin farklı unsurları için farklı işleyen daha kalibre edilmiş bir yaklaşım lehine BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü'nde farklılaşmaya yönelik statik, ek tabanlı yaklaşımı da terk etmektedir. BM'in paylaştığına göre (turkiye.un.org) COP 26 sonrası BM Genel Sekreteri António Guterres, Paris İklim Anlaşması'nın yapıldığı 2015 tarihinden bu yana hava sıcaklıklarında tarihi artışlar görüldüğüne dikkat çekmiş ve ısınma durdurulmazsa geleceğin ve insanlığın tehlikede olduğunu ifade etmiştir.

4. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE İKLİM GÖÇÜNE KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEMLER

İklim değişikliği daha da tehlikeli boyutlara ulaŐmadan çeşitli önlemler almak mümkündür. Bunlar arasında enerji verimliliğini yönelik önlemlerle sera gazı emisyonlarını azaltmak gelmektedir. Bir başka konu ise yenilenebilir enerjiye yönelmektir. Her ne kadar tüm dünyanın enerji ihtiyacını yenilenebilir enerji ile karşılamak mümkün olmasa da çeşitli yenilenebilir enerji kaynaklarını olabilecek en üst düzey etkinliğiyle kullanabilmek faydalı olacaktır. İnsan kaynaklı sera gazı emisyonları artıŐını önlemenin en önemli yolu kuŐkusuz yeŐil alan miktarını artırmaktır. Bu kapsamda ormanlık alanları artırmanın yanı sıra, var olan ormanlık alanların kaybedilmesine engel olmak şarttır (wwf.org.tr).

Biermann ve Boas (2008)'e göre iklim mültecileri ile ilgili atılabilecek adımlar Şu Şekildedir:

1. İklim göçü için yalnızca acil müdahale ve afet yardımının aksine, planlı ve gönüllü yeniden yerleşim ve etkilenen nüfusların uzun yıllar ve on yıllar boyunca yeniden bütünleŐtirilmesi hedefi olmalıdır.
2. İklim mültecileri, onları kabul eden bölgelere veya ülkelere kalıcı göçmenler olarak görülmeli ve muamele edilmelidir. İklim mültecilerinin, siyasi mülteciler gibi evlerine dönemeyeceklerine göre planlama yapılmalıdır.
3. İklim mülteci rejimi, bireysel olarak zulme uğrayan insanların (mevcut BM mülteci rejiminde olduğu gibi) değil, köy, Őehir, il ve hatta tüm milletler gibi tüm insan gruplarının ihtiyaçlarına göre Őekillendirilmelidir.
4. İklim mültecileri için uluslararası rejimler daha az hedef alınacak devletlerin, yerel toplulukların ve ulusal ajansların kendi topraklarındaki insanları korumak için desteğinden ziyade, devletleri dıŐındaki kişileri korumak. Uluslararası yardım ve finansman anlayıŐmaya dahil edilmelidir.
5. İklim mültecilerinin korunması küresel bir sorun ve küresel bir sorumluluk olarak görülmelidir.”

Uluslararası düzeyde iklim göçüyle mücadele konusunda yapılması gerekenlerin baŐında, çevresel olumsuzluklar ve iklim değişikliği ile mücadele eden ülkelerin yükünün paylaŐılması gelmektedir. Diğer taraftan uluslararası koruma kanallarının geniŐletilerek çevresel faktörler yüzünden yaşadıkları ülke veya Őehirlerden ayrılmak zorunda kalan insanların yolunun açılması gelmektedir. Şüphesiz bu önerilerin uygulanabilirliği tartıŐmaya açıktır. Öyle ki gönderen ülke ile kabul eden ülke hangi noktaya kadar ve nasıl bir anlaşma ile yükü paylaşacak veya hangi sorumluluğu alacağı net olarak belli olmadığından yeni düzenlemeler şart görünmektedir. Çevresel faktörler ve özellikle iklim göçünü ve bu sebeple oluşan göç hareketliliğini küresel bir sorun olarak ele alıp, takiben oluşan insan hakları ve güvenlik tartışmaları da

ele alınmaya değerdir. İnsan haklarını koruyan sözleşmeler çerçevesinde, güvenlik tehdidi yaşanmaksızın çevresel değişim tehdidi altındaki toplumlar için de misafir eden ülkeler veya şehirler için de koruyucu ve gözetici politikalar izlemek şart görünmektedir. Bu kapsamda bir önemli nokta da çevresel faktörlerle göç eden insanlar için ekonomik fırsatlar yaratmak gerekliliğidir. Akalın ise (2018: 20) şu önerilerde bulunmaktadır:

“iklim değişikliği ve küresel ısınmayı önlemek adına öncelikle iklim göçmenlerinin dağılımını hesaplamanın önemine dikkat çekmektedir. İklim mültecileri sosyal, kültürel ve ekolojik yönlerine göre sınıflandırarak yerleşecekleri ülkelerle uluslararası yasal sözleşmeler imzalanmalıdır. Gerekirse komşu ülkelerle bir yerleşim planı oluşturulmalıdır. İklim değişikliğinin tetiklediği afetleri belirlemek ve etkilenen bölgelerde veya menşe ülkede hayatta kalmak için sürdürülebilir geçim ve uyum seçenekleri olmayan yerinden edilmiş kişilerin sayısını hesaplamak için bir izleme sistemi oluşturulmalıdır. Bununla birlikte belirli bir zaman diliminde daha fazla kaynak tüketen ve daha fazla CO₂ üreten ülkeleri ölçmek için kümülatif bir izleme sistemi oluşturulmalıdır. Son olarak, iklim değişikliğinin neden olduğu afetler nedeniyle mağdur ülkeleri tazmin edecek ve nihayet onları yeniden yerleştirme planlarını üstlenecek bir sistem oluşturulmalıdır.”

İklim değişikliği ve dolayısıyla oluşan iklim göçüne karşı alınabilecek önlemlerin şüphesiz en önemlilerinden birisi de iklim kaynaklı olumsuzluklar sonucu evlerinden ayrılmak zorunda kalan insanlara verilen destek ile ilintilidir. Bu kişilerin gerekli yardımı alması ve hukuki olarak tanınırlıklarının sağlanması günümüzde ve gelecekte oluşması muhtemel iklim göçleri açısından oldukça önemlidir.

Yüz milyonlarca insanın doğal afetler nedeniyle yerlerinden edilmesi beklenirken, savunuculara göre birçok insan için göç bir hayatta kalma aracı olacağından, göç akışlarını durdurmak yerine nasıl yönetileceği konusunda giderek artan bir tartışma vardır. İklim değişikliği nedeniyle yerinden edilmiş insanlar hakkında farkındalık yaratmaya odaklanan bir savunuculuk grubu olan Climate Refugees'in kurucusu ve genel müdürü Amali Tower, sorunu, iklimin insanları nasıl hareket etmeye zorladığına dair tam bir anlayış eksikliğidir şeklinde ifade etmektedir. Watson'a (2022) göre iklim değişikliğine bir sınır güvenliği sorunu olarak değil, bir insan güvenliği sorunu olarak yaklaşmak gereklidir

Gelişmiş ülkelerin savaştan kaçan mültecilere kapılarını kapatmaları ve/veya küresel ısınmaya karşı önlem almayı reddetmeleri için bir mazeret sağlayan son zamanlardaki mülteci karşıtı ve iklim değişikliği karşıtı söylemlere rağmen, zengin ülkeler ahlaki ve etik sorumluluklarını unutulmamalıdır. Ulusların insanlığa ve gezegene karşı da sorumlulukları vardır. Gelişmiş uluslar, deniz seviyesinin altındaki alçak ülkeler için sanal bir ölüm cezası haline gelen sera kirleticileri yaymaktan önemli ölçüde yararlanmışlardır. Kaçınılmaz kaderleri nedeniyle, ülkelerinin ortadan

kaybolması nedeniyle sığınma ihtiyacı duyan batan ada uluslarının göçmenleri için güvenli bir geçişin sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde, önümüzdeki 20 ila 50 yıl içinde, insanların anavatanlarından acil kitlesel göçleri veya daha kötüsü sığınacak yer bulamayanların kitlesel yok oluşları olacaktır. Bu, hem iklim değişikliği mültecilerini yerinden edilmiş bireylerden oluşan bağımsız bir grup olarak kabul edecektir hem de kaybolan uluslar için etkili, uzun vadeli bir göç planı oluşturmayı ve sonra fonların yeniden yerleşime yönlendirilmesini gerekli kılacaktır. Myers (1997: 181) yapılması gerekeni temel olarak şu şekilde özetlemektedir: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için en önemli hedef, çevresel açıdan yoksun insanlara kabul edilebilir yaşam tarzları sağlayarak göç etme motivasyonunu azaltmak olmalıdır.

Uluslararası toplumun “iklim mültecilerini” özel korumaya ihtiyaç duyan yerinden edilmiş bireylerden oluşan benzersiz bir grup olarak tanıması gerekmektedir. BM Genel Sekreteri António Guterres (2009), aslında bu tür bir terminolojinin kullanılmasının, hakları ve yükümlülükleri oldukça açık bir şekilde tanımlanmış ve mültecilerin korunmasına yönelik uluslararası yasal rejimi potansiyel olarak baltalayabileceği görüşündedir. Ancak, iklimden etkilenen göçmenler ile geleneksel mülteciler arasında iki farklı önem düzeyi olduğunu ve iklim değişikliğinden etkilenenlerin geleneksel mültecilere göre daha az hafife alınması gerektiğini öne sürmek yanlış bir ikilemdir (Vong, 2017).

Sonuç

İnsanlık var olduğu sürece gerçekleşmiş ve insanların ülke içi veya dışı bir yerden bir yere hareketi olarak tanımlanabilecek olan göç olgusu, genelde refah seviyesini artırmak, ekonomik sebepler, çatışma veya savaş ortamından kaçmak için gönüllü veya zorunlu olduğu gibi çevresel koşulların olumsuzluğundan dolayı zorunluluk halinde de gerçekleşebilir. İklim değişikliği, küresel çapta yeni bir mesele olmayıp genel hatlarıyla Sanayi Devrimi'nden bu yana gözlemlenen bir durumdur. İnsanların iklim değişikliğinin sebep olduğu çevresel koşulların olumsuzluğu sebebiyle ülke içi veya dışında göç etmesi ise günümüzde literatüre iklim göçü ve iklim mülteciliği kavramlarını beraberinde getirmektedir. Çevresel etmenlerle göç eden kişilerin evlerini terk etmelerindeki motivasyonun tam anlamıyla iklim değişikliğine bağlı olmadığı konusunda görüş bildiren bazı araştırmacılar bu kişileri çevresel göçmen veya çevresel mülteci şeklinde ifade etmektedirler. İklim göçünün sebepleri ana hatlarıyla aşırı hava sıcaklıkları sonucu içilebilir temiz suya erişimde sıkıntı, tarımda verimsizlik sebebiyle temiz gıdaya ulaşma zorlukları, salgın hastalıkların artması, günlük hayatı yaşanması zor hale getiren sel, kasırga ve fırtına gibi olayların sık görülür hale gelmesidir. Bunun yanı sıra iklim göçünün hem sebebi hem de sonucu olarak karşılaşılabilen bir başka unsur da salgın hastalıkların meydana gelmesi ve yayılmasıdır. İklim değişikliğinin meydana getirdiği bu sebepler insanları başka ülke veya bölgelerde yaşamaya iterken, gelecek öngörülerini içeren rakamlar ise korkutucu niteliktedir. Dünya Bankası tahminlerinin yanı sıra bir

başka tahmin ise, Ekonomi ve Barış Enstitüsü (IEP)'ye ait olup (Henley, 2021), 2050 yılına kadar 1,2 milyar insanın ekolojik tehditler karşısında yerlerinden edilme tehlikesiyle yüz yüze kalacaklarını öngörmektedir. Geleceğe yönelik tahmini rakamlar kuruluşlara göre değişiyor olsa da içinde bulunulan durumun ciddi olduğu görülmektedir.

Her ne kadar mültecilik kavramı 1951 Cenevre Konvansiyonu'nda açıkça tanımlanıyor olsa da iklim değişikliği kaynaklı göçler için mülteci tanımı yapılmamaktadır. Bunun yerine ülkeler bu kişiler için kendilerine göre koruma statüsü uygulamaktadırlar. İklim göçünün hem hali hazırda tecrübe edilen hem de gelecekte olası etkileri içinde sayılan en önemli unsur dengesiz yerleşim bölgelerinin oluşması meselesidir. Kontrolsüz göçte olduğu gibi, belli başlı bölgelerin kapasitesi üzeri göç alması sonucu gıda ve su yetersizliğinin yanı sıra, eğitim sağlık gibi hizmetlerde aksama, salgın hastalıkların yaygınlaşması ve güvenlik meselesi de önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kıyı bölgelerindeki bazı yerleşim yerlerinin ise suların yükselmesiyle haritadan silinebileceği öngörülmektedir.

Küresel anlamda iklim değişikliğini ele alma çabalarına rağmen, uluslararası düzeyde devletlerin özellikle iklim mülteci ikilemiyle ilgili olarak, yerinden edilme sorunlarını çözme konusunda bir taahhüt eksikliği olduğu görülmektedir. Ayrıca, iklim değişikliği göç ilişkisinin belirginleştirilmesi ve mülteci kavramının tanınması, bunları net ve spesifik önlemlerle düzenleyerek uygun bir koruma rejiminin oluşturulmasını sağlayabilir. Hukuki tanınırlığın sağlanmasının önemi göz önüne alındığında söylemek mümkündür ki iklim mültecilerinin yasal olarak kabul edilmesi yadsınamaz bir şekilde hayati önem taşımaktadır. Bu konuyla ilgili atılabilecek belki en önemli adım da iklimle ilgili tehlikeler nedeniyle yaşam alanlarına dönemeyenlerin gerekli yardımı almasının sağlanmasıdır. Yılmaz ve Navruz'un (2019: 268) çalışmalarında örneklendirdiği üzere tehlike altında bulunan ve Pasifik'te yer alan halk bir plan dahilinde buldukları bölgeden tahliye edilmelidirler. Geçici koruma programları çevresel faktörler sebebiyle riskli bölgelerde yaşayanlar ve evlerini kaybedenler için işe yarar çözümler değildir. Bu kişiler için kalıcı şekilde yaşayabilecekleri ve uyum gösterebilecekleri yerleşim yerleri bulunmalı ve yerleşmeleri sağlanmalıdır.

Göçle ilgili politika tartışmaları uzun süredir sınırların kilitlenmesine odaklanmaktadır. İklim değişikliği bunu değiştirmektedir. Çevresel sebeplerle göç, tıpkı diğer göç hareketliliğinde olduğu gibi hem göç veren hem de kabul eden ülkeler için çift taraflı politika gerektiren bir olgudur. İklim değişikliğinin ne ölçüde göçe sebep olduğu veya çevresel faktörler/ iklim değişikliği/ iklim göçü/ iklim mültecileri tartışmaları etrafında gözden kaçan birkaç nokta bulunmaktadır. İnsan hakları, ekonomik koşullar ve güvenlik konuları çevresel faktörlerin ne derece göçe sebep olduğu tartışmasından bile önemli hale gelebilmektedir. Hangi sebeple olursa olsun göç yolculuğuna çıkmış insanların haklarını korumak, ekonomik imkanlar sağlamak ve bu kişileri kabul eden ülkelerin güvenlik, ekonomik vb. çıkarlarını gözetmek de gerekmektedir.

Özetle şunu ifade etmek mümkündür ki günümüzde iklim mültecilerine yönelik tartışmalar gündemde olsa da devletlerin kendi ulusal çıkarlarına göre hareket etmektedir. Bu durum sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. İklim göçü ile ortaya çıkan iklim mülteciliği kavramının kendilerine getireceği yükten çekinen devletlerin ilk olarak iklim değişikliğine odaklanmak durumundadırlar. Çünkü, olumsuz senaryolar günümüzde çok daha fazla iklim göçünün oluşabileceğine dair uyarmakta ve bunun olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir. Son zamanlarda, iklim değişikliği ve göç arasındaki bu ilişki politika gündeminde artan bir görünürlük kazanmıştır. Küresel tartışmalara paralel olarak hem iklim değişikliği hem de göç üzerine bölgesel politika diyalogları öne çıkmaktadır. Devletler, değişen bir iklimde göçten etkilenen nüfusları destekleyebilecek çözümlerin nasıl geliştirileceğini araştırmaktadır. Ancak, bu girişimlerin çoğu bağlayıcı değildir ve politika ilkelerinin hala ulusal ve yerel düzeylerde sahada eyleme geçirilebilir faaliyetlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu kapsamda ele alındığında göç politikalarının artık iklim göçü ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan savunmasız iklim mültecilerini de içine alacak şekilde ele alınmalı ve düzenlenmelidir. Devletler ulusal çıkarlarını gözetmenin yanı sıra iklim değişikliğine karşı önlem olarak küresel bir çözüm planı ortaya koymaya öncelik vermelidir. Bu noktada sadece devletlerin değil uluslararası örgütlerin (BM gibi), sivil toplum kuruluşlarının da katkısıyla ulus ötesi iş birliği gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Buket Ökten Sipahioğlu %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Araştırma için etik onay gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Buket Ökten Sipahioğlu %100

Funding and Acknowledgement: No support was received for this study.

Ethics Approval: No ethical approval is required for the research.

Conflict of Interest: The author(s) declare that they have no conflicts of interest.

Kaynakça

Ada Devletleri COP27'den İklim Mağdurları için Fon Talep Ediyor, Erişim

Tarihi: 14.11.2022 [https://www.iklimhaber.org/ada-devletleri-](https://www.iklimhaber.org/ada-devletleri-cop27den-iklim-magdurlari-icin-fon-talep-ediyor/)

[cop27den-iklim-magdurlari-icin-fon-talep-ediyor/](https://www.iklimhaber.org/ada-devletleri-cop27den-iklim-magdurlari-icin-fon-talep-ediyor/)

Ahmed, B. (2018). Who takes responsibility for the climate refugees. *International Journal of Climate Change Strategies and Management*, 10(1), ss.5-26.

Apap, J. ve Revel C. (2021). The concept of 'climate refugee' Towards a Possible Definition, Erişim Tarihi: 21.05.2022

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698753/EPRS_BRI\(2021\)698753_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698753/EPRS_BRI(2021)698753_EN.pdf)

- Akalın, M. (2014). İklim Değişikliğinin Tarım Üzerindeki Etkileri: Bu Etkileri Gidermeye Yönelik Uyum ve Azaltım Stratejileri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (2) ss. 351-357.
- Akbay, K.M. (2021). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin Teitiota Kararının Ardından "İklim Mültecileri". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), ss. 223-248.
- Biermann, F. ve Boas, I. (2008). Protecting Climate Refugees: The Case for a Global Protocol. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 50(6), ss. 8-17.
- Bilben, M.S. (2019). Dünya'dan Örnekler Işığında İklim Değişikliği Kaynaklı Göçleri Anlamak, *Mediterranean Journal of Humanities*, IX(2), ss. 335-355.
- Brown, L. (1976). *Twenty-Two Dimensions of the Population Problem*. Worldwatch Institute.
- Burkett, M. (2012). *Climate Refugees* (in) Routledge Handbook of International Environmental Law, Routledge.
- Castles, S. ve Miller, M. (2008). *Göçler Çağı, Modern Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Climate Change Impacts in Latin America, Erişim Tarihi: 14.11.2022, https://www.wwfca.org/en/our_work/climate_change_and_energy/climate_change_impacts_la/
- COP 26 İklim Zirvesi'nde Guterres: Kendi Mezarımızı Kazıyoruz, <https://turkiye.un.org/index.php/tr/156434-cop26-iklim-zirvesinde-guterres-kendi-mezarimizi-kaziyoruz> (31.08.2022)
- Corpus, J. (2021). *Who are Environmental Refugees?*. Erişim Tarihi 03.09.2022 <https://www.juscorpus.com/environment-refugees-and-recognizing-their-long-due-rights/>
- Dalkıran, M. (2020). Uluslararası Mülteci Hukukuna Kısa Bir Bakış, Erişim Tarihi: 14.11.2022 <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/25/uluslararasi-multeci-hukukuna-kisa-bir-bakis/?print=print>

Definitional issues, Erişim Tarihi: 27.05.2022.

<https://www.iom.int/definitional-issues#:~:text=%22Environmental%20migrants%20are%20persons%20or,who%20move%20either%20within%20their>

Demirci, K. (2019). Uluslararası ve Ulusal Mevzuat Hükümleri Çerçevesinde İklim Mültecisi Kavramı ve Türkiye Üzerinde Yaratacağı Muhtemel Sorunlar, *Türk Siyaset Bilimi Dergisi*, 2(2), ss. 93-114.

Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), ss. 10-58. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648074>

El-Hinnawi, Hassan (1985), Environmental Refugees, United Nations Environmental Programme (UNEP)

Gemenne, F. (2015). One good reason to speak of ‘climate refugees’, *FMR* 49, ss. 70-71. <https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/climatechange-disasters/gemenne.pdf>

Guterres, António. (14 August 2009). Climate change, natural disasters and human displacement: a UNHCR perspective. Geneva: UN. Erişim Tarihi: 14.11.2009, <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf>

Gülçubuk, B. ve Parça H. (2020). Dünyada Göç Hareketliliğinin Yeni Bir Belirleyicisi: İklim Değişikliği ve Etkileri. *International Studies on Natural and Engineering Sciences*, ss. 67-86.

Gümüş Boyacı, Ö.T. (2021). İklim Değişikliği Nedeniyle Yerinden Edilmiş Kişilerin Korunmasına Yönelik İlk Kararlar ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Geri Göndermeme İlkesi. *İnsan Hakları Yıllığı*, 38, ss. 41-81. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1921103>

Güngörmüş, Ö. (2021). *Devletler görmese de ‘iklim mültecileri’ hızla göç ediyor*, Erişim Tarihi: 11.05.2022 <https://www.trthaber.com/haber/cevre/devletler-gormese-de-iklim-multecileri-hizla-goc-ediyor-588513.html>

Henley, J. (2020). *Climate Crisis Could Displace 1.2bn People by 2050, Report Warns*, Erişim Tarihi: 11.05.2022 <https://www.theguardian.com/environment/2020/sep/09/climate-crisis-could-displace-12bn-people-by-2050-report-warns>

- Jacobs, M. (2021). Reflections on COP26: International Diplomacy, Global Justice and the Greening of Capitalism. *The Political Quarterly*, 93(2), ss. 270-277.
- Kanlı, İ.B. ve Başköy D. (2018). Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri, *Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), ss. 21-39.
- Karagöz, T. (2021). Climate Refugees: Understanding the Challenges for Climate Refugees. *Journal of International Relations and Political Science*, 1(1), ss. 38-58.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/jirps/issue/68638/1077876>
- Kaya, H.E. (2020). Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları, *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4(10), ss.165-191.
- Klepp, S. (2017). Climate Change and Migration,
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228620.013.42>
- Laczko, F. ve Aghazarm, C. (2009) *Introduction And Overview: Enhancing The Knowledge Base*. In: Laczko F, Aghazarm C (ed) *Migration, Environment and Climate Change: Assessing The Evidence*. International Organization for Migration, Le Grand-Saconnex, 7-40
- Lustgarten, A. (2020). How Climate Migration Will Reshape America?,
Erişim Tarihi: 23.05.2022
<https://www.nytimes.com/interactive/2020/09/15/magazine/climate-crisis-migration-america.html>
- Martin, S. (2010). Climate Change, Migration and Governance. *Global Governance*, 16(3), ss. 397-414.
<https://www.jstor.org/stable/29764954>.
- McAdam, J. (2009). Review Essay: From Economic Refugees To Climate Refugees. *Melbourne Journal of International Law*, 10(2), ss. 579-595.
- Mcleman R (2019). International Migration And Climate Adaptation In An Era Of Hardening Borders. *Nat Clim Change* 9(12), ss. 911-918.
- Mc Eldowney, John F. ve Drolet Julie, L. (2021) *Climate Change and Refugees* (in) *The Impacts of Climate Change* Ed. Trevor M. Letcher , ss. 537-545, Erişim Tarihi: 20.08.2022
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128223734000100>

- Myers, N. (2005). Environmental Refugees: An Emergent Security Issue, Erişim tarihi: 05.09.2022
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1024623431924.pdf>
- Naik, A. (2009). Migration and Natural Disasters. In Migration, Environment and Climate Change: Assessing The Evidence, (ed) F. Laczko and C. Aghazarm. IOM. Geneva. ss. 247–317.
- Podesta, J. (2019). *The Climate Crisis, Migration and Refugees, Global Economy and Development Brookings*, Erişim Tarihi: 11.05.2022
https://media.africaportal.org/documents/The_climate_crisis_migration_and_refugees.pdf
- Social Dimensions of Climate Change, Erişim Tarihi 14.11.2022,
<https://www.worldbank.org/en/topic/social-dimensions-of-climate-change#:~:text=As%20the%20climate%20continues%20to,identity%2C%20and%20other%20related%20risks.>
- Sipahi, E.B. ve Tekin S. (2016). *Akdeniz’de İklim Değişikliği ve Çevresel Güvenlik Kıskaçında İklim Mültecileri* (içinde) Akdeniz’de Çevresel Güvenlik Ed. Algan. N, İşçioğlu D., İmaj Yayınevi, Ankara.
- The Intergovernmental Panel on Climate Change, Special Report on the Ocean and Cryosphere in the Changing Climate, Erişim Tarihi 14.11.2022
<https://www.ipcc.ch/srocc/>
- The Paris Agreement, Erişim Tarihi: 14.11.2022, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
- Vong, S. (2017). Protecting Climate Refugees is Crucial for the Future, Erişim Tarihi: 20.08.2022
https://humanityinaction.org/knowledge_detail/protecting-climate-refugees-is-crucial-for-the-future/
- Voegele, J. (2021), Millions on the Move: What Climate Change Mean for Internal Migration, Erişim Tarihi: 30.08.2022
<https://blogs.worldbank.org/voices/millions-move-what-climate-change-could-mean-internal-migration>
- Vural, Ç. (2018). Küresel İklim Değişikliği ve Güvenlik, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, ss. 57-85. <https://doi.org/10.28956/gbd.422726>
- Yılmaz, F.H. ve Navruz, M. (2019). Küresel İklim Değişikliği, İklim Mültecileri ve Güvenlik. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi* 13.

Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı, ss. 1-493.

Watson, J. (2022). *Climate Change is Already Fueling Global Migration. The World isn't Ready To Meet People's Changing Needs, Experts Say*. <https://www.pbs.org/newshour/world/climate-change-is-already-fueling-global-migration-the-world-isnt-ready-to-meet-peoples-needs-experts-say> (20.08.2022)

What is a refugee, Erişim Tarihi: 31.08.2022 <https://www.unhcr.org/what-is-a-refugee.html>

World Meteorological Organization, Climate Change Made Floods In Western Europe More Likely. Erişim Tarihi: 14.11.2022 <https://public.wmo.int/en/media/news/climate-change-made-floods-western-europe-more-likely>

Zandt, F. (2021). *Climate Change, Great Displacer*. Erişim Tarihi: 30.08.2022 <https://www.statista.com/chart/26117/average-number-of-internal-climate-migrants-by-2050-per-region/>

Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 229-240. Erişim Tarihi: 01.06.2022

Extended Abstract

Migration is defined as 'the movement of people from one place to another' (within the borders of their home country or other countries) for various reasons. Refugees and migrants are different concepts, which, first of all, should be clearly defined. Migrants, are people who leave their home country to settle in another. The legal status of being a refugee is defined in the 1951 Geneva Agreement as "someone who is unable or unwilling to return to their country of origin owing to a well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group, or political opinion." Climate refugees, on the other hand, come up in a different concept first described by El-Hinnawi in 1985. He defined environmental refugees as people who voluntarily or out of necessity, temporarily or permanently, leave the area they live in and seek more suitable living conditions for themselves. Accordingly, environmental refugees experience natural or human-induced environmental degradation in the region they live in, and their living conditions are severely affected. Having these in mind, this study aims to shed light on the migration due to climate change and environmental factors concerning the fact that neither solely climate change nor solely other environmental factors induce people to leave their homes for their own sake. Therefore, the study also explains different concepts about migration-related environmental issues.

Some scholars, such as El-Hinnawi (1985), Castles and Miller (2008), Sipahi and Tekin (2016), Brown (1976) and Myers (1997), define these people as “environmental refugees”, whereas some others, such as Ekşi (2016), Ziya (2012) and Ahmed (2018), use the concept “climate refugees”. Scholars such as Naik (2009) also use “climate migrants” to refer to these people. Climate change is not the only reason for environmental related migration since all the environmental events are not caused by climate change. It can be argued that climate change is one of the main factors causing environmental migration. Climate change is caused by a variety of factors, including extreme weather, temperature fluctuations, and severe drought. Besides the rapid decrease in agricultural productivity, the decrease and disappearance of drinkable water resources, an increase in epidemics, rise in sea water level, inundation of living areas and arable land force people to leave their home country or home cities due to the lack of humane living conditions. World Bank reports forecast that there could be 170 million people could be internally displaced in five regions of the world due to environmental conditions.

Climate change is making coastal areas and some island nations increasingly uninhabitable, further exacerbating natural disasters, such as warming, drought, and sea level rise. It can affect migration flows that lead to conflict, competition for natural resources, and the migration of people.

The Middle East, Africa, Southeast Asia, Australia, North America, Latin America, the Polar Regions, and small island states are among the areas of high concentration of migration due to climate change. Sea level rise due to climate change poses temporary and ultimately permanent migration risks, especially in small island states. The sovereignty of these countries is also expected to be affected by this situation. Cultural values associated with land loss and displacement are also under threat, especially in small islands and coastal areas. Furthermore, while no region is immune to climate change, displacement risk is the greatest risk for countries with large populations in highly disaster-prone regions that lack the capacity and resources to prepare properly.

The last "Conference of the Parties," named as COP 26, met in 2021 with a one-year delay due to the COVID-19 pandemic. The conference was held between October 31 and November 12, 2021, in Glasgow, with 197 countries participating in order to reduce global warming. The meeting ended with several discussions rather than bringing up solutions. These commitments were made specifically to keep the average global temperature increase since pre-industrial times well below 2 degrees Celsius, and if possible, to 1.5 degrees Celsius. Both these objectives and the need for such commitments were identified. BM General Secretary Antonia Guterres pointed out in the opening ceremony of the COP26 that historical increases have been observed in air temperatures since 2015 when the Paris Climate Agreement was signed and stated that if the warming is not stopped, the future and humanity are in danger.

The study argues that while climate refugees are on the agenda today, countries are acting in accordance with their national interests and they lack a common and global policy. This makes the problem difficult to resolve. Countries fear the burden of climate refugees, which is increasing year by year. Negative scenarios warn us that more climate change is likely to happen today and draw attention to its negative impacts. In this context, migration policies should be managed and regulated to include climate migration and consequently vulnerable climate refugees. In addition to protecting national interests, countries need to propose global solutions by taking precautionary measures against climate change as a priority. As stated in the study, the measures to be taken to prevent climate change and the resulting climate migration from reaching undesirable levels should be implemented without delay. This is where cross-border cooperation is needed, involving not only states but also international organizations (such as the United Nations) and non-governmental organizations.